

Лідія Лазурко

## Українське сакральне мистецтво та архітектура на сторінках львівського часопису «Przegląd Archeologiczny»

Lidiya Lazurko

**Ukrainian sacred art and architecture on the pages of the Lviv's periodical «Przegląd Archeologiczny»**

The issues of establishment and clarification of certain aspects of the first Lviv specifically historical periodical «Przegląd Archeologiczny» is researched. Established in 1876 with educational purposes the periodical was focused on informing about the latest developments in the field of archeology, and at the same time, researches in various special historical fields and art history. Exactly on the pages of «Przeglądu Archeologicznego» were published the first, somewhat amateur, explorations of Ruthenians' sacred art and architecture as distinct style that stirred sharp scientific debate and triggered the activation of research in this area.

*Keywords:* Ukrainian sacred art, architecture, periodical «Przegląd Archeologiczny»

Досліджено питання створення та з'ясування окремих аспектів діяльності першого львівського спеціально-історичного часопису «Przegląd Archeologiczny». Створений у 1876 р. з просвітницькою метою, часопис робив акцент на інформуванні про найновіші здобутки у галузі археології, не цураючись, водночас, досліджень у різноманітних спеціально-історичних царинах та історії мистецтв. Доведено, що на сторінках «Przeglądu Archeologicznego» були опубліковані перші, дещо аматорські, розвідки про русинське сакральне мистецтво та архітектуру як окремий стиль, що сколихнуло гострі наукові дискусії та стало поштовхом до активізації досліджень у цьому напрямку.

*Ключові слова:* українське сакральне мистецтво, архітектура, часопис «Przegląd Archeologiczny»

У XIX ст., у зв'язку зі зростанням інтересу до предметів старовини, як наука почала заявляти про своє існування археологія, залишаючись, проте, ще тривалий час в лоні історії культури та збираючи довкола себе шанувальників минулого дуже різних зацікавлень. Мода на старовину, що її частково забезпечувала археологія, не оминула й тогочасну Галичину. У 1848 р. у річці Збруч біля села Городниця було випадково знайдено Збруцького ідола – статую невідомого язичницького бога Святовида. Ця знахідка виявилася надзвичайно великим стимулом, котрий сприяв появі цілої низки різних за характером наукових праць та ознаменувала початок пошуку та вивчення археологічних знахідок у Галичині<sup>1</sup>. Широкий розголос в пресі за якийсь час зробив зображення Святовида своєрідним символом археологічних досліджень у Східній Галичині, що стало потужним поштовхом до подальших пошуків та організаційної роботи. Станом на середину 70-х років XIX ст. у Львові сформувалося достатньо ве-

лике гроно зацікавлених археологією осіб, зусиллями яких 31 грудня 1875 р. постало «Towarzystwa Archeologicznego Krajowego» (далі – «ТАК») з власною науково-інформаційною трибуною – спеціалізованим історичним часописом «Przegląd Archeologiczny» (далі – «РА»)<sup>2</sup>.

Вивчення організаційно-наукової діяльності редакції цього видання досі не було предметом окремих студій. У контексті історії львівської преси про «РА» як орган, спершу «Towarzystwa Archeologicznego Krajowego»<sup>3</sup>, а згодом «Towarzystwa Archeologicznego i s. k. Konserwatorium Pomników» згадував, не занурюючись у з'ясування особливостей видання, Є. Яровецький<sup>4</sup>. Дещо більше уваги «РА» як спеціально-історичному часопису приділив А. Точек у своєму дослідженні, присвяченому львівським науковим історичним виданням кін. ХІХ–поч. ХХ ст. Він подав своєрідну історичну довідку діяльності часопису, коротко зосередившись на висвітленні особливостей його форми і змісту. А. Точек виокремив також два періоди існування «РА» (1876–1877 рр. та 1882–1883 рр.), пов'язані зі змінами у його підпорядкуванні та окреслив авторський колектив творців журналу<sup>5</sup>. Про «РА» у контексті становлення у Львові археології як науки вела мову Н. Булик, зосереджуючись на питаннях заангажованості очільників «ТАК» у провадженні видання<sup>6</sup>. У тому ж ключі історії діяльності Археологічного товариства досліджував питання функціонування часопису і Р. Масик. Він зокрема робив акцент на демонстрації еволюції тематичних зацікавлень авторів видання, пов'язаних з перепідпорядкуванням львівської організації л археологів у 1882 р. цісарсько-королівській консерваторській службі та, зумовленими цим, змінами її завдань<sup>7</sup>.

Вивчаючи історію регіональної археології до питання діяльності на теренах Галичини одного найстарших польських археологічних товариств та його видавничого органу у різні часи зверталися також Б. Януш, Є. Костжевський, А. Надольський, А. Абрамовіч, А. Фелонюк, І. Чорновол<sup>8</sup>. Проте усі ці напрацювання носили фрагментарний характер і не дають цілісного уявлення про «РА». Зокрема, відсутній історіографічний аналіз змісту публікацій часопису, еволюції його структури, діяльності редакційної колегії тощо. Окрім того, вельми цікавим видається розглянути питання його функціонування на тлі тодішньої історичної науки назагал і у контексті формування львівського історіографічного осередку. Адже, як вважають сучасні дослідники, у питаннях розвитку археологічних студій, Львів йшов у дусі та стилі епохи в ногу з іншими великими містами Європи<sup>9</sup>.

У цій статті хочемо зосередитися на питаннях створення та початків діяльності спеціально-історичного часопису «РА» як майданчика для обговорення питань українського сакрального мистецтва. Поява у Східній Галичині наприкінці 1875 р. археологічного товариства видається закономірним результатом

зростання цікавості до дописемної історії, з допомогою якої модерні європейські нації шукали власне етнічне коріння. Щоправда, ситуація цього краю мала свою специфіку, пов'язану з нашаруванням інтересів двох народів, які однаково завзято претендували на ці землі – поляків та українців<sup>10</sup>. Однак в часи, про які йдеться в даній статті, основною дослідницькою настановою ще був радше пошук задля збереження та пізнання, а не протистояння.

Ідейним натхненником та творцем львівської організації археологів виступив С. Крижанівський (1841–1881 рр.) – краківський історик, археолог та геральдист, знаний поціновувач мистецтва і старожитностей. На той час С. Крижанівський був дійсним членом краківської Академії знань та російського Імператорського археологічного товариства<sup>11</sup>. У 1875 р., перебуваючи у Львові, він утворив підготовчий комітет до якого запросив «зацікавлених осіб та пошановувачів археологічних досліджень»<sup>12</sup>. Віце-президентом та секретарем об'єднання стали, відповідно, професор Львівського університету Є. Янота та К. Відман, заступником секретаря – Ю. Колачковський.

Територіальна специфіка існування організації виявилася в тому, що Товариство – як наголошує Н. Булик – членським складом і мовою було польським, однак існуючи у середовищі Львова і Східної Галичини, воно зосереджувало навколо себе і українських дослідників<sup>13</sup>. Так у першому списку членів Товариства зустрічаємо прізвище І. Шараневича<sup>14</sup>. Згодом до активної праці у Товаристві та часописі долучився і А. Петрушевич. Підтвердженням такої навмисної «наднаціональної» спрямованості організації можуть слугувати й слова самого С. Крижанівського, виголошені ним на першому засіданні: «[...]до спільної праці над доісторичною археологією в нашому Товаристві слід закликати вечних всіх народностей і племен, а перш за все спільних нам родом слов'янських племен-побратимів! Спільне давнє минуле, спільна історія і спільні пам'ятки об'єднують нас на ниві історії давніх епох, об'єднувати повинні нас і на полі археології! Жорстока боротьба і всі справи політичні нехай будуть поза нами! Залишмо їх дипломатам і державним мужам!»<sup>15</sup> Відзначимо, що цей заклик відобразився і в символі організації, що ним було обрано зображення Збруцького ідола. Округлий знак обрамляла повна назва Towarzystwo Archeologiczne Krajowe, а всередині постать язичеського божества Святовида оточували написи його імені польською та українською мовами та рунічні знаки. Цим символом прикрашалися титули кожного номеру часопису «РА».

Вважається, що безпосереднім поштовхом до ідеї організації Товариства та власного часопису стала виставка колекцій знахідок Східної Галичини (Відень, 1873 р.), зібраних львівською Ставропігією. Виставка була успішною та доволі резонансною, що дало можливість львівським дослідникам звернутися до цісаря з проханням, гострого на той час питання захисту від розорення

історичної спадщини народу. У відповідь на державному рівні під страхом накладення штрафу, арешту або фізичного покарання було заборонено самовільно розкопувати історичні об'єкти та пам'ятні місця. Такий захід, як наголошує Н. Булик, мав стати на перешкоді скарбошукачам та аматорам від археології<sup>16</sup>. Водночас існував і ще один фактор втрат предметів старовини, пов'язаний з елементарною відсутністю розуміння їхньої ваги. В останній чверті XIX ст. більшість артефактів виявлялася переважно випадково, про що не завжди повідомлялося владі і що також призводило до втрат. Вочевидь, стан тогочасних археологічних пошуків розцінювався зацікавленими особами як загрозовий, тому у 70-х роках XIX ст. гостро постала проблема вирішення проблеми.

Саме це визначило й мету новоствореного Товариства, сформульовану у § 2 його Статуту: «охорона древніх знахідок, що реалізується шляхом збору, опису (або фотографування) та вивчення різноманітних рухомих та нерухомих пам'яток, які відносяться до минулого Галичини і Великого князівства Краківського»<sup>17</sup>. Окрім цього, Товариство мало займатись популяризацією археології шляхом організації публічних обговорень її питань та видання, згідно з § 45 Статуту, часопису «Przegląd Archeologiczny»<sup>18</sup>. Символом новоствореної організації стало зображення згадуваного вище Збруцького ідола. Ескіз емблеми було обговорено і прийнято на засіданні організаційного комітету 12 січня 1876 р., а згодом затверджено на Загальних зборах<sup>19</sup>.

З розвитком Товариства та покращенням матеріальної бази його структура ускладнювалася. На серпневому засіданні у 1877 р. було створено вісім наукових секцій: дописемної археології та антропології, християнської археології, нумізматики, палеографії, геральдики та генеалогії, дипломатики, сфрагістики, археологічної бібліографії<sup>20</sup>. Кожній з секцій визначалось поглиблене вивчення окреслених проблем, результати чого мали презентуватися на наукових обговореннях та публікуватися у часописі «РА». До завдань секцій належало й забезпечення науково-інформаційного наповнення «РА», проблема з яким доволі гостро проявилася уже під час роботи над першими його номерами<sup>21</sup>.

Спеціально-історичний часопис «РА» видавався з 1876 до 1890 рр. з різною періодичністю та навіть тривалими паузами. Фактично на даний момент невідомо, скільки номерів було видано. У Львові збереглися 8 окремих зошитів: три зошити першого річника, видані у 1876 р., четвертий, що вийшов у світ у 1877 рр., а також три зошити 1882–1883 рр. і один 1888 р., який згодом було перевидано у 1890 р. Більш прискіпливе вивчення змісту номерів цього часопису дозволяє стверджувати, що видання 1876–1877 рр. та 1882–1883 рр. і 1888 р. відрізнялися між собою змістовим наповненням.

Попередній план видання передбачав щоквартальний випуск зошитів, але уже перший річник мав серйозну паузу, пов'язану з технічним моментом –

робота над виданням влітку просто завмерла, через участь його творців у археологічних розкопках. Уже після виходу в світ першого зошита редакція виступила з заявою про неможливість регулярного друку.

Першим головним редактором «РА» став львівський історик-аматор, краєзнавець, археолог, етнограф, член правління Товариства та його бібліотекар Антоній Шнайдер. Структура першого номера часопису відповідала типовим взірцям науково-історичних видань того часу. Перший, достатньо об'ємний сторінковий зошит часопису поділявся на чотири рубрики: статті, огляд наукової літератури з археології (її укомплектовував історик мистецтва, заступник голови Товариства Ю. Колачковський, який працював інженером-залізничником), різноманітних відомостей (містилася наукова інформація) та хроніки діяльності Товариства (забезпечував К. Відман, один із засновників і секретар львівської організації археологів).

Перший номер часопису 1876 р. відкривався публікацією виступу голови Товариства С. Кжижановського, виголошеному на засіданні відділу, яке відбулося 20 лютого того ж року. Він подав короткий нарис становлення досліджень з археології і, в контексті діяльності сучасних йому об'єднань істориків, констатував доволі скромну участь у цих процесах археологів. Зробив порівняння археологічного руху на теренах колишньої Речі Посполитої зі станом таких пошуків у Європі та здійснив екскурс в історію його інституційного становлення<sup>22</sup>.

Попри те, що домінантною темою на сторінках часопису була археологія, не бракувало тут й генеалогічних розвідок, причинкових публікацій, зокрема в галузі дипломатики та мистецтвознавських оглядів. Щоправда, останні з'явилися у другий період існування часопису, коли Товариство очолив В. Дідушицький. Саме з його іменем пов'язана поява на сторінках часопису «РА» доволі сенсаційних та неоднозначно сприйнятих у наукових колах розвідок про русинське мистецтво<sup>23</sup>.

Першою публікацією у номері за 1883 р. стала стаття В. Дідушицького про латинський костел Святого Бартоломея та церкву Святого Юра в Дрогобичі – на думку автора – одного з найбільш цікавих для археолога містечок Червоної Русі. Доволі пророчо, як на той час, В. Дідушицький писав, що «Дрогобич, відомий на початку 80-х років XIX ст. завдяки сусідству з нафтовим Бориславом, незабаром стане одним з найзначніших у регіоні. Але він ніколи не стане типовим новочасним безликим промисловим містечком без минулого та спогадів, яких так багато є по світі»<sup>24</sup>. У своєму дослідженні В. Дідушицький звертав увагу на найдавніший архітектурний комплекс Дрогобича, яким був костел та оборонна вежа біля нього. Час постання останньої автор пов'язував з владарюванням Володимира Осмомисла у Перемиському князівстві. Натомість костел, чия історія дуже тісно перепліталася з історією міста, на його думку, був побудо-

ваний дещо пізніше на місці давньої, ще поганської святині. Цікаво, що нарис В. Дідушицького у часописі був проілюстрований рисунками з зображеннями зовнішнього вигляду костелу, подавався також детальний план будівлі та замальовки внутрішніх зображень і рельєфів.

Що стосується дерев'яної церкви Святого Юра, то В. Дідушицький зосереджувався на обговоренні різних гіпотез про її заснування. Він не розглядав поширену в той час версію про королеву Бону як ймовірного її фундатора, а радше схилявся до думки про те, що засновником міг бути хтось із ще прив'язаних до руської віри Ягеллонів. За ймовірну версію приймав і переказ про те, що церква була виміняна за сіль місцевими купцями на Правобережжі і перевезена до Дрогобича. Автор також подавав детальний опис цієї пам'ятки, в архітектурі й оздобленні якої відслідковував прикметні східні мотиви.

Наступною стала розвідка В. Дідушицького про руське сакральне мистецтво, яскравим взірцем якого був віднайдений у 1880 р. Богородчанський іконостас – тогочасна сенсація, знахідка, не менш резонансна, ніж статуя Святовида. На думку дослідника, ця пам'ятка, в цілому, не була відособленим одиничним явищем, як її воліли представляти мистецтвознавці, а взірцем та виявом своєрідного русинського стилю – мистецьким твором, що не мав аналогів на просторах Русі<sup>25</sup>. Власне В. Дідушицький у цьому дослідженні відстоював ідею самобутнього русинського мистецтва. З цього приводу він писав: «Невідомо, чи русини самі були творцями кращих образів, що творилися тут, але назва «русинське мистецтво» не є надто сміливою. У давніх руських воєводствах Речі Посполитої постало мистецтво настільки оригінальне, що має мати власну назву, бо є окремою школою – староруською»<sup>26</sup>. Дослідник вважав, що представники цього мистецтва дотримувалися східних церковних канонів, дещо змінюваних під впливом Заходу. Щоправда, спосіб у який майстри представляли традиційні сцени, був новим: вільніше трактувалися біблійні сюжети, зображувані постаті не були статичними, часто поставали на пейзажному тлі, а їхній одяг відповідав епосі творця.

На думку В. Дідушицького, твори, в яких візантійська традиція була пронизана духом заходу, з'явилися в часи Вазів, коли староруське мистецтво сягнуло свого розквіту. Проте цей розквіт тривав не довго і незабаром руське мистецтво розчинилося в італійському бароко.

Богородчанський іконостас, про який йшлося у статті, був власністю монастиря Скит Манявський на Покутті. Після його закриття в часи імператора Йозефа, якийсь австрійський чиновник продав іконостас в Богородчани, в скромну дерев'яну церкву, таку тісну, що деякі образи довелося відтяти від комплексу, щоби вмістити його. Серед інших втрат були деякі, перемальовані невідомим художником, композиції та ушкоджені часом елементи. В. Дідушицький

припускав, що мальовані образи іконостасу походили з XVI ст., а дерев'яні різьблені елементи – з XVIII ст. З погляду архітекτονіки цей іконостас порівнювався з іконостасом Бучацької церкви Св. Миколая. Як і там усі зображені на цьому іконостасі постаті молилися на східний манер, але Богородиця і з нею деякі ангели мали складені на західний манер руки. Власне в цьому фрагменті автор бачив богородчанського майстра таким собі посередником між Заходом і Сходом.

У цьому ж номері часопису було опубліковано детальний звіт про археологічну виставку у Львові 1885 р., що супроводжувала таку небуденну подію, як Перший з'їзд польських археологів<sup>27</sup>. Автор звіту акцентував на значенні наукових з'їздів у цілому, ілюструючи важливість професійних зустрічей зацікавлених археологією, статистичними даними, які містили інформацію про те, що німецьке товариство антропологів та археологів 1884 р. відбуло вже п'ятнадцяту зустріч, а археологи Росії збиралися вшосте. Натомість для польських дослідників це було допіру перше фахове зібрання.

Піднімалося питання цілей і завдань саме львівського з'їзду. Вони були сформульовані у програмі зібрання і стосувалися актуальної для регіону дослідницької проблеми: відсутності домовленостей між представниками різних націй, що живуть на одній території, про збереження історичних та археологічних пам'яток власної культури та цивілізації. Організатори з'їзду вважали, що трепетне ставлення до артефактів минулого, особливо тих, що мають мистецьку цінність, може згаснути, якщо не піднімати рівень зацікавлень з національного замилювання до наукових досліджень.

З метою реалізації цієї декларації дискусії на зібраннях мали проводитися двома мовами – польською та українською, а виставка пам'яток та екскурсія до Богородчан для ознайомлення з іконостасом, мали бути спільними. Приклад подав сам В. Дідушицький, виголосивши промову на відкритті з'їзду польською та українською мовами, а свою доповідь присвятив церковному малярству на Русі, характеризуючи його з погляду архітектури, живопису та різьби.

Найдавнішими русинськими архітектурними пам'ятками В. Дідушицький вважав тисові будівлі часів галицьких князів. В силу специфіки матеріалу, вцілів лише костел Святого Станіслава (церква Святого Пантелеймона) під Галичем. Споруджена згідно з візантійськими взірцями, ця будівля мала багато романських деталей. На думку автора, цей храм постав у XIV ст. під угорським впливом, а польські елементи виявлялися допіру у цегляних добувах до цієї споруди.

До найдавніших руських малярських пам'яток автор зараховував фрески в ягелонській каплиці Вавеля, створені в часи Казимира Ягелоньчика. У них

візантійська традиція злегка відтінювалася мотивами західноєвропейського ренесансу. А власне розквіт руського малярства, на думку В. Дідушицького, настав в часи Сигізмунда III. До найвизначніших пам'яток тих часів він зараховував богородчанський та львівський (церкви Св. Пракседи) іконостаси. А вже після козацьких воєн на руських землях запанувало бароко, що якнайкраще виявилось в бучацькому та краснопущанському іконостасах, які вирізнялися неймовірними пластичними скульптурами з дерева.

Зауважимо, що не всі розділяли те захоплення, з яким В. Дідушицький представляв руське малярство. Але питання, відкриті у його дослідженнях, з огляду на новизну та певну сенсаційність для тих, хто ніколи не звертав уваги на українське мистецтво та навіть не припускав можливості його існування, викликали зацікавлення.

Ще раніше, у 1880 р., на першому з'їзді польських істориків ім. Я. Длугоша у Кракові М. Соколовський, з метою з'ясування рухомих, демаркаційних ліній східної та західної цивілізації, піднімав питання руського мистецтва. М. Соколовський порушив питання, що виходили за межі вузькоспеціального дослідження і мали дискусійний характер, оскільки автор, всупереч поширеним уявленням, визнавав можливість існування руської школи малярства і зосереджував увагу дослідників на потребі вивчення польських впливів у процесі її становлення. Цю проблему живили також і інші дослідники галицьких пам'яток старовини, як з польського, так і з українського боку. А виставка старожитностей стала своєрідною кульмінацією цих обговорень, різко розділивши думки дискусійників.

А от з трибуни першого польського фахового історичного часопису, яким був створений у 1887 р. у Львові «Kwartalnik Historyczny», пролунала доволі різка критика. Уже в першому номері бачимо досить велику статтю, присвячену цій темі. Виставка старожитностей, писав оглядач, організована у Львові разом із з'їздом археологів, не мала як наукових, так і політичних здобутків. Трохи показово названа польсько-українською, мала бути єдиним аргументом, чи компліментом на честь окремої руської цивілізації краю, пробою утраквізму на теренах археології та мистецтва<sup>28</sup>. Результати виставки настільки нікчемні, що якби не вступна стаття до видання М. Соколовського про руське малярство, не було б що критикувати. Натомість невелика за обсягом передмова М. Соколовського визнавалася за поважну, написану з метою, зі смаком, з ерудицією. Проте, на думку критика, те, що М. Соколовський приймав за вияв окремого руського мистецтва та власної школи, було лише свідченням взаємопроникності та взаємовпливів східного та західного мистецтва<sup>29</sup>.

У тому ж номері часопису «КН» за 1887 р. також було розміщено велику, полемічну за характером, статтю В. Лозінського з приводу вище згадуваної праці



В. Дідушицького, у якій йшлося про іконостас з василіанського монастиря у Скиті Манявському, що після ліквідації монастиря потрапив до Богородчанської церкви і наприкінці XIX ст. став «найновішим документом» у справі українського малярства. Полемізуючи з автором В. Лозінський зазначав, що «піддаючи науковій критиці це дослідження, безсумнівним залишається його громадське значення, але оскільки будь яке дослідження вимагає опозиції, то просимо не підозрювати нас у негативному ставленні до самої проблеми, якщо у канонізаційному процесі «руського мистецтва» дозволимо собі виступити у ролі «адвоката диявола». Нами керує не антагонізм до справи, лише антагонізм до методи, що акцептує тезу, яка ще не виросла з досліджень і потребує доведення»<sup>30</sup>.

Основна суперечка у цій статті точилась довкола питання існування української школи малярства, яка, на думку В. Дідушицького, виробилась під впливом вільної західної цивілізації, під відкритим небом європейського мистецтва<sup>31</sup>. У свою чергу, В. Лозінський на підставі власного стильового, композиційного та колористичного аналізу елементів іконостасу, малярської техніки припускав, що ця пам'ятка сакрального мистецтва не могла бути витвором окремої української школи і ставив під сумнів існування останньої взагалі. Особливістю статті В. Лозінського було те, що значну частину її змісту становив аналіз історії манявського монастиря, ґрунтований на дослідженнях українських вчених І. Вагилевича, Ю. Целевича та А. Петрушевича. Прикметним, однак, є те, що у своїх припущеннях В. Лозінський керувався лише текстом дослідження В. Дідушицького та монохромними рисунками, якими воно супроводжувалось і сам зазначав те, що через недостатню кількість іконографічних та історичних підстав не зміг зробити остаточних висновків з цього питання<sup>32</sup>.

У середині 70-х роках XIX ст. у Львові з ініціативи С. Кжижановського та при активній підтримці пошановувачів старовини постало перше на теренах Східної Галичини «Towarzystwo Archeologiczne Krajowe», офіційним речником якого став часопис «Przegląd Archeologiczny», одне з перших спеціально-історичних видань Львова. Видавався часопис з 1876 до 1890 рр. з різною періодичністю, зумовленою багатьма об'єктивними причинами, основними з яких були проблеми фінансового характеру та проблеми зі змістовим наповнення. Редактори часопису, створюваного з просвітницькою метою, робили акцент на інформуванні про найновіші здобутки у галузі археології, не цураючись, водночас, досліджень у різноманітних спеціально-історичних царинах та історії мистецтв. Намагаючись залишатися на засадах наукової толеранції, очільники Товариства та автори часопису відкривали свої шпальта для досліджень культурної спадщини без огляду на національну приналежність досліджуваних артефактів. Свідченням цього стали опубліковані у «РА» перші,

дещо аматорські, розвідки про русинське сакральне мистецтво та архітектуру як окремих стиль, що сколихнуло гострі наукові дискусії та стало поштовхом до активізації досліджень у цьому напрямку.

- <sup>1</sup> Булик Н. До питання про формування археологічної науки в Галичині у XIX столітті // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 9. – Львів, 2005. – С. 377.
- <sup>2</sup> Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у м. Львові). – Ф. 146 (Галицьке намісництво). – Оп. 25. – Спр. 48. – Арк. 21.
- <sup>3</sup> ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 17 – 22 (Statut Towarzystwa).
- <sup>4</sup> Jarowiecki J. Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 r. – Kraków – Wrocław, 2008. – S. 122.
- <sup>5</sup> Toczek A. Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w., t. III., red. J. Maternicki, L. Zaskilnjak. – Rzeszów, 2005. – S. 190–191.
- <sup>6</sup> Булик Н. Археологічні осередки Львова (1875–1914): Наукові пошуки та польові здобутки // Археологічні дослідження Львівського університету, вип. 11. – Львів, 2008. – С. 209–237.
- <sup>7</sup> Масик Р. Крайове археологічне товариство у Львові (1875–1890) // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, вип. 9–10. – Львів, 2008. – С. 157–170.
- <sup>8</sup> Janusz B. Kultura przedhistoryczna Podola galicyjskiego. – Lwow, 1919. – S. 20–22; Kostrzewski J. Dzieje polskich badań prehistorycznych. – Poznań, 1949. – s. 20; Nadolski A. Dzieje archeologii polskiej w XIX i XX w. // Studia i materiały z dziejów nauki polskiej, seria A. Z. 9. – 1966. – S. 170; Abramowicz A. Wiek archeologii. Problemy polskiej archeologii dziewiętnastowiecznej. – Warszawa, 1967. – S. 153–154; Фелонюк А. Крайове археологічне товариство у Львові // Літопис. – № 10. – Львів, 2003. – С. 16; Чорновол І. Володимир Антонович, граф Войцех Дідушицький і археологічний з'їзд у Львові 1885 р. // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w., t.III. – Rzeszów, 2005. – S. 212–230.
- <sup>9</sup> Ситник О. Археологічна наука у Львові (перша половина XX ст.). – Львів – Жешів, 2012. – С. 14.
- <sup>10</sup> Там само. – С. 14.
- <sup>11</sup> Kronika Towarzystwa archeologicznego krajowego we Lwowie // Przegląd archeologiczny (далі – РА). – 1876. – Z.1. – S. 29.
- <sup>12</sup> ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр.7. – Арк. 44.
- <sup>13</sup> Булик Н. Археологічні осередки Львова (1875–1914): Наукові пошуки та польові здобутки // Археологічні дослідження Львівського університету. – Вип. 11. – Львів, 2008. – С. 210.
- <sup>14</sup> ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр.1. – Арк. 4, 9 – 16.

- <sup>15</sup> Krzyżanowski S. Mowa miana dnia 20 lutego 1876 r. na pierwszym posiedzeniu wydziału // PA. – 1876. – R. I. – Z. 1. – S. 5.
- <sup>16</sup> Булик Н. До питання про формування археологічної науки в Галичині у ХІХ столітті // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 9. – Львів, 2005. – С. 381.
- <sup>17</sup> ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 17 – 22 (Statut Towarzystwa).
- <sup>18</sup> Sprawozdanie o Towarzystwie archeologicznym we Lwowie // PA. – 1882. – R. II. – Z. I. – S. 102; ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 21–22.
- <sup>19</sup> Kronika Towarzystwa archeologicznego krajowego we Lwowie // PA. – 1876. – R. I. – Z. I. – S. 30.
- <sup>20</sup> ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 1.
- <sup>21</sup> ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 1, 3, 5, 7; Спр. 14. – Арк. 23.
- <sup>22</sup> Krzyżanowski S. Mowa miana dnia 20 lutego 1876 r. na pierwszym posiedzeniu wydziału // PA. – 1876. – R. I. – Z. 1. – S. 4–5.
- <sup>23</sup> Більш докладно про погляди В. Дідушицького на руське сакральне мистецтво див.: Руденко Олег. Естетичні погляди на сакральне мистецтво В. Дідушицького // Вісник Львівського університету. Філософські науки. — Львів. Випуск 6., 2004. – С. 165–172.
- <sup>24</sup> Dzieduszycki W. Fara łacińska i cerkiew św. Jura w Drohobyczu // PA. – 1883. – R. II. – Z. I. – S. 6–15.
- <sup>25</sup> Dzieduszycki W. Ikonostas Bohorodczański // PA. – 1888. – R. II. – Z. IV. – S. 91–130.
- <sup>26</sup> Там само. – S. 91 – 92.
- <sup>27</sup> Sprawozdanie o wystawie archeologicznej we Lwowie w roku 1885 // PA. – 1888. – R. II. – Z. IV. – S. 207–218.
- <sup>28</sup> Σ. Wystawa Archeologiczna Polsko-Ruska we Lwowie. Tekst objaśniający napisał Ludwik Wierzbicki. O malarstwie Maryan Sokołowski (Выстава археологічная польско-русская. Львовъ 1885) // Kwartalnik Historyczny. – 1887. R. I. – Z. I. – S. 24.
- <sup>29</sup> Там само. – S. 25.
- <sup>30</sup> Sygma (Łoziński W.) Malarstwo Cerkiewne na Rusi // Kwartalnik Historyczny. – 1887. R. I. – Z. 1 – S. 150.
- <sup>31</sup> Dzieduszycki W. Ikonostas Bohorodczański // PA. – 1888. – R. II. – Z. IV. – S. 91–130.
- <sup>32</sup> Sygma (Łoziński W.) Malarstwo Cerkiewne na Rusi // Kwartalnik Historyczny. – 1887. R. I. – Z. 1. – S. 149–209.